

לימודי היסטוריה בחמ"ד

המחון הפדגוגי

שאלון 29281

מועד חורף תשפ"ב

להלן קישור לשאלון:

[שאלון 29281 חורף תשפ"ב](#)

לשימוש פנימי בלבד.

המסמך לא עבר עריכה לשונית.

אין לעשות כל שימוש מסחרי בתכני מסמך זה ללא קבלת אישור בכתב מהמפמ"ר בלהה גליקסברג.

אל: המחנכים להיסטוריה בחמ"ד
מאת: בלהה גליקסברג, מפמ"ר היסטוריה בחמ"ד

שלום רב!

המחווה הפדגוגי שלפניכם כולל הנחיות למורים בנוגע למיומנויות הנדרשות מן התלמידים לכתיבת תשובה, מציג תשובות אפשרויות לשאלות מבחן הבגרות שהתקיים במועד החורף תשפ"ב - שאלון 29281 מתוך קישור למטרות ההוראה בהיסטוריה, ומציף שגיאות נפוצות של תלמידים לצורך למידה לעתיד.

הלמידה מתוך המחווה ככלי-עבודה צריכה להתייחס למספר מישורים:

- *שימוש נכון במילות ההוראה- פיצוח נכון של השאלה
- *שליטה בציר הזמן והמקום המופיע בשאלות הבחינה
- *התמודדות עם מספר מטלות/חלקים בשאלה והקשר ביניהם
- *התמודדות עם שאלות שונות לנושא זהה
- *דיוק בתוכן התשובה בהתאם לתוכן השאלה
- *הנחלת מיומנויות מתחום הדעת לתלמידים

בהקשר למחווה בחינת הבגרות, חשוב להזכיר כי כתיבת 'מחווה-תשובות' על ידי המורה כחלק מתהליך חיבור בחינה, לפני שהיא מתקיימת בכיתה, מהווה חלק בלתי נפרד מהרגלי עבודה ונורמות מקצועיות שמומלץ לאמץ במהלך כל השנה. מומלץ לתת לתלמידים את המחווה בזמן חלוקת המבחנים הבדוקים ככלי לשיפור הלמידה עבורם.

מטרות המחווה הן:

1. לסייע בידי המורים לבדוק אם השאלות בבחינה ברורות דיין, ואם כוונת השאלה הושגה.
2. אמצעי יעיל להגברת מהימנות ההערכה.
3. מאפשר הערכה אחידה לכל בחינות התלמידים.
4. מאפשר לתלמידים לבחון את תשובותיהם מול המחווה וללמוד מהצלחות ומטעויות.

שימו לב !

1. חשוב להבהיר לתלמידים, כבר בשלבים הראשונים של הלימוד, את משמעות מילות ההוראה השונות הנהוגות במבחנים, וכמובן לתרגל אותן.

2. תזכורת - פירוש מילות ההוראה המקובלות:

- א. "ציין" - על התלמיד לכתוב במילה או במספר מצומצם של מילים על הנושא/המושג עליו נשאל בלי לפרט.
- ב. "הצג" - על התלמיד לפרט את הידוע לו על הנושא/המושג על פי הנלמד בכיתה או על פי הקטע. כתיבת פרטי התוכן של פעולה או של אירוע לפי הנדרש. אין צורך להסביר.
- לעיתים השימוש בהוראה זו ילווה בציון כמותי של הרכיבים הנדרשים בשאלה. הכימות הוא ציון מספר הרכיבים הנדרשים לתשובה מלאה והוא מבהיר לתלמיד את הנדרש ממנו וכן מנחה את המורה בזמן הערכת התשובה.
- ג. "הסבר" - על התלמיד לכתוב את הידוע לו על הנושא תוך ביאור או פירוש הנושא ותוך ניתוח הפעולה, האירוע והשלכותיו. במקרים רבים יש ב"הסבר" הבהרת קשר בין מושגים.
- ד. "השווה" - על התלמיד לבדוק את הדומה והשונה בין שני פריטים או יותר על פי קריטריונים (תבחינים) ולהסיק מסקנות מן ההשוואה.
- ה. "נמק" (בסס) - על התלמיד לבסס דעה או טענה המוצגות בשאלה על סמך עובדות, ציטוטים, נתונים היסטוריים, דוגמאות ועוד.
- ו. "הדגם" - על התלמיד להביא דוגמה לביסוס או להבהרה.

חשוב להזכיר ש...

- התשובה במחווך מכילה רק את גרעין התשובה, ואין לראות בה תשובה מלאה. התשובה מאזכרת את הכיוונים האפשריים ויתכן מצב שיש תשובות נוספות שאינן במחווך. תשובה כזו יש לבדוק בספרים ובמקורות מוסמכים כדי לקבלה כתשובה נכונה או כנכונה חלקית. תשובה מלאה היא תשובה שמרחיבה את הרכיבים השונים, מציגה, מסבירה ומקשרת לפריט הנשאל בשאלה, לאירוע או לטקסט בהתאם לנדרש בשאלה.
- התשובות המנוסחות על ידי התלמיד יכולות להיות מנוסחות בדרכים שונות, גם באופן השונה מהנוסח המופיע במחווך. דבר זה אינו פוסל את התשובה אם היא מכילה את כל המטלות הנדרשות בשאלה ותוכנה נכון.
- בתשובה שבה נדרשים כמה רכיבים, אם תלמיד ענה רק על חלק מהם הוא יקבל ציון חלקי בהתאם לטיב התשובה.
- בשאלות שבהן יש כמה מטלות - יש לשים לב אם התלמיד נדרש לקשר בין המטלות מבחינת תוכן. בשאלות אלה התלמיד יידרש למבנה תשובה שיציג את המטלות ויסביר את הקשר ביניהן.

- שאלות בעלות שני חלקים שבהן התשובה לחלק השני נובעת מן התשובה לחלק הראשון הן שאלות משורשרות. במקרה זה אם התשובה בחלק הראשון אינה נכונה, לא ניתן יהיה לקבל את התשובה בחלק השני.
- בשאלות טקסט חזותי יש לשים לב שהתלמיד נדרש לקשר בין הרכיב שבתמונה למסקנה שהסיק ממנה. למשל: אני רואה בתמונה ש...ואני לומד מכך ש...
- בשאלות על קטע מקור מילולי יש לשים לב אם התלמיד נדרש לענות ולהסביר בלשונו או להתבסס על הנאמר בקטע ולצטט ממנו.
- בשאלות על טקסט מילולי או חזותי לעתים התלמיד נדרש לקשר את המקור לחומר שנלמד בכיתה, ולא להסתפק בידע מניחוח המקור.
- יש שאלות המתחממות בזמן ומקום ויש לדרוש מהתלמיד להתייחס לזמן והמקום שנדרשו בשאלה, וכן להשתמש במושגים המתאימים להם.
- יש להרגיל את התלמידים לבדוק כמה מטלות יש בשאלה ולסמן אותם על מנת לא לשכוח לענות על כולן.
- מחברות הבגרות הנבדקות הן מחברות סרוקות. יש להנחות את התלמידים להקפיד על רווחים, לכתוב בעט חזק, להקפיד על כתב גדול ומרווח וכן לשמור על שוליים בצדי העמודים וכן בראש העמוד ובתחתיתו.
- אנו ממליצים להרגיל את התלמידים להשתמש בטייטה לפני כתיבת התשובה, על מנת שהתלמיד יבנה את תשובתו בצורה המקיפה והמסודרת ביותר שבה יבואו לידי ביטוי ידיעותיו. על העמוד (הימני) שמשמש כטייטה יש למתוח קו אלכסוני.

מבנה המחוון הפדגוגי :

- א. הצגת השאלה כפי שהופיעה בבחינת הבגרות
- ב. הצגת התשובות האפשריות
- ג. סעיף "לתשומת לב" - פרוט הקשיים שהתגלו בתשובות תלמידים
- ה. המלצות למורה - המלצות כיצד לתרגל חומר ומבנה שאלות עם התלמידים

בהצלחה רבה
בהנה

פרק ראשון

1 : המעמד של היהודים בעת החדשה

החל במחצית השנייה של המאה ה־18 חלו תמורות במעמד המשפטי של היהודים באזורים שונים. – אם למדת על צרפת, ענה על השאלה שלפניך :

הצג את המושג "אמנציפציה".

הצג גורם אחד שהוביל לתהליך מתן האמנציפציה ליהודים בצרפת בעת החדשה.

הצג דוגמה לפגיעה שפגע נפוליאון ביהודי צרפת על רקע תהליך מתן האמנציפציה.

– אם למדת על גרמניה ואוסטרו-הונגריה, ענה על השאלה שלפניך :

הצג את המושג "אמנציפציה". הצג גורם אחד שהוביל לתהליך מתן האמנציפציה ליהודים בגרמניה או באוסטרו-הונגריה בעת החדשה.

הצג דוגמה אחת לפגיעה ביהודי גרמניה או ביהודי אוסטרו-הונגריה על רקע תהליכי האמנציפציה.

– אם למדת על אלג'יריה, ענה על השאלה שלפניך :

הצג את המושג "אמנציפציה".

הצג גורם אחד שהוביל לתהליך מתן האמנציפציה ליהודים באלג'יריה בעת החדשה.

הצג את המצב היוצא דופן שנוצר בקרב יהודי אלג'יריה על רקע האמנציפציה.

– אם למדת על האימפריה העות'מנית, ענה על השאלה שלפניך :

הצג את המושג "אמנציפציה". הצג גורם אחד שהוביל לתהליך מתן האמנציפציה ליהודים באימפריה העות'מנית בסוף המאה ה־19 ובתחילת המאה ה־20.

הצג דוגמה אחת לנסיגה במעמד היהודים בתקופה זו.

תשובה :

מעמד היהודים בעת החדשה

על התלמיד לענות על המושג אמנציפציה, ובהמשך השאלה לענות לפי המדינה שלמד עליה.

הצג את המושג "אמנציפציה"

– (הענקת) זכויות מלאות / (הענקת) שוויון זכויות.

– שחרורה של קבוצה משעבוד / מהגבלות משפטיות (לדוגמה שחרור העבדים / ביטול שעבוד

האיכרים לאצילים / מושג זה הועתק גם לשוויון הזכויות של היהודים).

צרפת

הצג גורם שהוביל לתהליך מתן האמנציפציה בצרפת

– השפעת רעיון הזכויות הטבעיות בנאורות.

– השפעת רעיון שוויון הזכויות בנאורות.

– השפעת רעיון שוויון הזכויות במהפכה הצרפתית / הצהרת זכויות האדם והאזרח.

- עליית החילון / ירידת ההשפעה של הדת.
- אישים שתמכו באמנציפציה ופעלו לקידומה.
- ערכי שוויון שיושמו על ידי השליטים.
- העיקרון של טובת המדינה (תפיסה פוליטית מודרנית)
- מעורבותם של חלק מיהודי צרפת בתרבות הצרפתית.
- הוויתור של יהודי אלזס-לורן על האוטונומיה הקהילתית.
- (מסורת ומהפכות, עמ' 173–175, מט"ח, עמ' 193–194)

הצג דוגמה לפגיעה שפגע נפוליאון ביהודי צרפת על רקע תהליך מתן האמנציפציה

- נפוליאון דרש מן ה"סנהדרין" לבטל הלכות שונות / פגיעה בחופש הדת של יהודי צרפת (על רקע השאיפה לשלב את היהודים בחברה הצרפתית).
- "הפקודה המחפירה" שעל פיה חויבו היהודים לשרת בצבא / הגבלת אזורי המגורים של היהודים / הגבלת זכותם של היהודים לעסוק במסחר (על רקע חששו של נפוליאון שהיהודים לא מתכוונים להשתלב בחברה הצרפתית).
- לחץ על יהודי אלזס-לורן לוותר על האוטונומיה הקהילתית שלהם, בתמורה לקבלת האמנציפציה.
- (הר ברכה, עמ' 176–177, מט"ח עמ' 196)

גרמניה ואוסטרו-הונגריה:

הצג גורם שהוביל לתהליך מתן האמנציפציה בגרמניה או באוסטרו-הונגריה

- השפעת רעיון הזכויות הטבעיות בנאורות.
- השפעת רעיון שוויון הזכויות בנאורות.
- הרעיונות של המהפכה הצרפתית בנוגע לשוויון זכויות.
- מהפכות "אביב העמים".
- (באוסטריה) השאיפה להפיק תועלת כלכלית מהיהודים.
- (בפרוסיה) שאיפתו של ביסמרק שהיהודים יתמכו באיחוד גרמניה.
- (הר ברכה, עמ' 177–178, מט"ח, עמ' 197–199)

הצג דוגמה לפגיעה ביהודי גרמניה או ביהודי אוסטרו-הונגריה על רקע תהליכי האמנציפציה:

- (באוסטריה) פרסום כתב הסובלנות של יוסף השני / הגבלות על פעילות כלכלית של היהודים / צמצום האוטונומיה של היהודים / איסור על קיום פולחן דתי / עיכוב בבניית בתי-כנסת / התערבות באופי החינוך היהודי / איסור על יהודים להשתמש בשפה העברית או היידיש במסמכים רשמיים / איסור על מינוי רב לקהילה / איסור על מי שלא למד בבית ספר להינשא לפני גיל 25 / הגבלות על מספרם של היהודים ברחבי האימפריה.
- (בחלק ממדינות גרמניה) ביטול הזכויות האזרחיות שניתנו ליהודים לאחר תבוסתו של נפוליאון / חיוב היהודים למכור קרקעות שרכשו מחוץ לתחומים המותרים / חיוב היהודים

לעזוב עבודות שלא נחשבו הולמות / גירוש יהודים מבתיספר שקודם לכן הורשו להיכנס אליהם.

- (בחלק ממדינות גרמניה) פרעות הפיהפ / הסתה אנטייהודית / פרסום ספרים ששללו את תביעת היהודים לשוויון אזרחי, לאחר תבוסת נפוליאון.
(הר ברכה, עמ' 177–178, מט"ח, עמ' 197–199)

אלג'יריה

הצג גורם שהוביל לתהליך מתן האמנציפציה באלג'יריה

- הקולוניאליזם האירופי / הכיבוש של אלג'יריה על ידי צרפת.
- פעילותם של יהודי אירופה למען אחיהם / פעילותו של אדולף כרמיה.
- חוגים ליברלים צרפתים ראו באמנציפציה של יהודי אלג'יריה המשך טבעי לאמנציפציה של יהודי צרפת / היו מעוניינים להגדיל את מספר האזרחים הצרפתים.
(הר ברכה, עמ' 180, מט"ח, עמ' 206)

הצג את המצב היוצא דופן שנוצר בקרב יהודי אלג'יריה על רקע האמנציפציה

- היהודים קיבלו אזרחות צרפתית, לעומת התושבים המוסלמים.
- היהודים באלג'יריה הפכו להיות הקהילה היהודית היחידה בכל צפון אפריקה שזכתה בשוויון זכויות מלא / אזרחות צרפתית.
(הר ברכה, עמ' 180, מט"ח, עמ' 206)

האימפריה העות'מאנית :

הצג גורם שהוביל לתהליך מתן האמנציפציה באימפריה העות'מאנית

שאיפת השליטים להנהיג באימפריה העות'מאנית מדיניות מתקדמת יותר לפי אמות מידה אירופאיות.

הצג דוגמה לנסיגה במעמד היהודים בתקופה זו

- החוקה (שנחקקה ב־1876) שהשוותה את מעמד היהודים התבטלה כעבור שנתיים.
- לאחר מהפכת "הטורקים הצעירים" הונהג שלטון דיכוי לאומני שלא הכיר בזכויות מיעוטים.
- צו (משנת 1856) שהוביל למס פטור מן השירות הצבאי והוטל רק על לא מוסלמים.
- לאחר חוזה לוזן התורכים דחקו ביהודים לוותר על זכויותיהם כקבוצת מיעוט (בתמורה להפיכתם לאזרחים שווי זכויות) / צמצמו את האוטונומיה הדתית-חברתית שלהם.
- לאחר חוזה לוזן נאסר לימוד השפה העברית / נישואים דתיים הותרו רק לאחר נישואים אזרחיים.
(הר ברכה, עמ' 180, מט"ח, עמ' 204–205)

שימו לב:

- תלמידים רבים לא ידעו להציג גורם לאמנציפציה בצרפת.
- תלמידים רבים התקשו בציר הזמן של התקופה.
- היו תלמידים שתיארו את מצב יהודי אלגיר אך לא התייחסו למצב יוצא הדופן של יהודי אלגיריה ביחס למדינות אחרות.
- השאלה מבקשת פגיעה על רקע האמנציפציה ויש תלמידים שהתייחסו לפגיעות לפני מתן האמנציפציה.

2. הנאורות והקומוניזם.

הצג את הרקע להשתלטות הקומוניסטים על רוסיה בשנת 1917.
הסבר מדוע מצד אחד אפשר לטעון שהקומוניזם הושפע מן הנאורות ששחפה את אירופה במאה ה־18 ומדוע מצד אחר אפשר לטעון שהקומוניזם מנוגד לחלוטין לנאורות (סך הכל – שני הסברים).

הרקע להשתלטות הקומוניזם על רוסיה:

- מלחמת העולם הראשונה דרדרה את רוסיה למשבר חמור / הובילה להרג של מיליוני רוסים / הובילה להוצאות כלכליות אדירות / המורל הירוד באוכלוסייה בשל המצב בחזית ובעורף / רבים סבלו מרעב כבד.
- משפחת הצאר ניהלה אורח חיים ראוותני שעורר התנגדות, על אף המצב הכלכלי הקשה / על אף מיליוני ההרוגים במלחמה.

הסבר מדוע מצד אחד אפשר לטעון שהקומוניזם הושפע מן הנאורות

- כי הקומוניזם דוגל בחלוקה שוויונית של הנכסים לכל אדם לפי צרכיו, והנאורות שמה דגש על שוויון ערכי בין בני האדם / הנאורות מעמידה את האדם במרכז / הנאורות דוגלת בכבוד האדם כערך מרכזי / על פי הנאורות אין לתת עדיפות לבני קבוצה מסוימת / לבני מעמד מסוים.
- כי הקומוניזם שואף לחברה מתוקנת, ועל פי "האמנה החברתית" על המדינה מוטל התפקיד לדאוג לרווחתם של הפרטים בחברה / על פי הוגי הנאורות מטרת המדינה לפעול לטובת האזרחים.
- כי הקומוניזם מתנגד לדת / רואה בדת "אופיום להמונים", והנאורות הובילה לתהליכי חילון / ספקנות / הוגי הנאורות הרבו לבקר את הממסד הכנסייתי / את ההסדרים החברתיים המקובלים.
- הנאורות אפשרה יצירה של כל מיני אידיאולוגיות ביחס לשלטון.

הסבר מדוע מצד אחר אפשר לטעון שהקומוניזם מנוגד לחלוטין לנאורות

- כי הלאמת הרכוש עומדת בסתירה לזכות הקניין.
- כי דיכוי חירויות הפרט עומד בסתירה לרעיון כבוד האדם.
- כי השלטון החד מפלגתי / שלטון היחיד / פולחן האישיות, עומד בסתירה לרעיון התבונה של הפרט / לרעיון הסובלנות / הרעיון שיש לאפשר זכויות פוליטיות לפרטים / לרעיון הרציונליזם.
- כי הקומוניזם שולל חופש דת.
- כי הקומוניזם שולל את חופש הביטוי.
- השליטה באמצעי התקשורת שולל את רעיון הספקנות / כבוד האדם.
(על פי המונח משטרים טוטליטריים, הר ברכה, עמ' 28–38, מט"ח, עמ' 26–36)

שימו לב:

- תלמידים רבים לא ידעו להסביר את הרקע לקומוניזם וטעו והסבירו רקע לסוציאליזם
- תלמידים רבים התקשו לתת הסברים על הקשר בין קומוניזם לנאורות.

3. רעיון הלאומיות ומבשרי הציונות

הצג את רעיון הלאומיות.

הצג רעיון של אחד ממבשרי הציונות: הרב אלקלעי או הרב קלישר, בנוגע ללאומיות היהודית. הסבר מדוע רק בתקופתם של חובבי ציון, בשנות השמונים של המאה ה-19, החלו יהודים לפעול למימוש רעיון הלאומיות היהודית

הצג את רעיון הלאומיות

- יש לאפשר לכל מדינה ריבונות — יכולת למשול ללא התערבות של גורם חיצוני.
- כל אומה הינה בעלת מאפיינים ייחודיים ושואפת למדינה. (המושג לאומיות)

הצג רעיון של אחד ממבשרי הציונות: הרב אלקלעי או הרב קלישר, בנוגע ללאומיות יהודית

- (הרב אלקלעי והרב קלישר): הגאולה לא תהיה ניסית בלבד, אלא תבוא גם בדרך טבע / הגאולה תתרחש קמעה
- קמעה / השיבה הטבעית לארץ־ישראל הינה אחת מן המדרגות בהופעתה של הגאולה / העלייה לארץ־ישראל הינה שלב ראשון בגאולה.
- (הרב אלקלעי): יש לפעול כדי לקבל רישיון מהסולטן התורכי.
- (הרב אלקלעי): תחיית השפה העברית.
- (הרב אלקלעי): יש לכנס אספת זקנים שתוביל את תהליך שיבת ציון.
- (הרב אלקלעי): הקמת מסגרת מארגנת לשוב הארץ / הקמת בנקים שירכזו הון פרטי לפיתוח הקרקעות.

- (הרב קלישר): השיבה לארץ־ישראל מחייבת עיסוק במלאכת כפיים / בחקלאות.
 - (הרב קלישר): חידוש עבודת הקורבנות.
 - (הרב קלישר): פניה לעשירים בבקשה לסיוע ברכישת קרקעות בא"י.
 - הערה למעריך: לא נדרש לציין את שמו של מבשר הציונות שהתלמיד למד עליו.
- (הר ברכה, עמ' 265–266, מט"ח, עמ' 318–320)

- הסבר מדוע רק בתקופתם של חובבי ציון החלו יהודים לפעול למימוש רעיון הלאומיות היהודית–
- מכיוון שגלי הפרעות ברוסיה / "סופות בנגב", הובילו יהודים רבים לתובנה כי לא יוכלו להשתלב בחברה הכללית / כי הם ייחשבו תמיד זרים בסביבתם.
- כישלונות האמנציפציה במערב אירופה השפיעו גם על יהודי מזרח אירופה.
- (הר ברכה, עמ' 211, 267–268, מט"ח, עמ' 322)

שימו לב:

חשוב לעבוד עם תלמידים על פיצוח תשובה. תלמידים רבים תיארו את פעילות חובבי ציון ולא ענו על השאלה.

מיומנות ציר זמן -תלמידים רבים בלבד בין מבשרי הציונות לחובבי ציון.

4. היישוב החדש

ההרכב החברתי של היישוב היהודי בארץ־ישראל בסוף המאה ה־19 ובתחילת המאה ה־20 היה מגוון. בחר באחד מן הנושאים שעליהם למדת: פולמוס השמיטה או מסע הרבנים. – אם בחרת בפולמוס השמיטה, ענה על השאלה שלפניך:

הצג את הפולמוס שהתעורר ביישוב היהודי עם התקרבות שנת השמיטה בשנת תרמ"ח.

הצג את הפתרון שהוצע לפולמוס.

הסבר כיצד הפתרון שהצגת הוביל לשיתוף פעולה בין קבוצות או בין אישים בעם היהודי. אילו היית חי בתקופה זו, האם היית מקבל את הפתרון שהוצע? נמק את תשובתך. – אם בחרת במסע הרבנים, ענה על השאלה שלפניך:

הצג את המתח ששרר בין קבוצות שונות ביישוב היהודי בארץ־ישראל בתחילת המאה ה־20.

הסבר כיצד ניסה הרב קוק למתן את המתח ביישוב באמצעות מסע הרבנים.

לדעתך, האם היה מסע הרבנים מוצלח בסופו של דבר? נמק את תשובתך.

פולמוס השמיטה:

הצג את הפולמוס שהתעורר ביישוב היהודי עם התקרבות שנת השמיטה בשנת תרמ"ח

האם בשמיטה יש להשבית את עבודת האדמה או להמשיך בעבודות החקלאות? / האם לשמור מצוות שמיטה או לא?

הצג את הפתרון שהוצע לפולמוס

היתר מכירה / מכירת הקרקע לגוי.

הסבר כיצד הפתרון שהצגת הוביל לשיתוף פעולה בין קבוצות או אישים בעם היהודי

- הרב מוהליבר הציע את פתרון היתר המכירה, אשר נוסח על ידי (שלושה מגדולי) הרבנים ברוסיה.
- רבני היישוב הישן, שהתנגדו להיתר מכירה, הכריזו על הקמת קרן לאיכרים ששמרו את השמיטה.
- רוב האיכרים ביישוב נהגו על פי היתר מכירה, שהציע הרב מוהליבר.
- הרבנים הספרדים של היישוב הישן תמכו בהיתר המכירה, שהציע הרב מוהליבר / רב אשכנזי / רב מחו"ל.

אילו היית חי בתקופה זו, האם היית מקבל את הפתרון שהוצע? נמק את תשובתך.

אפשר לקבל כל תשובה מנומקת הגיונית של תלמיד, שמתבססת על היתר המכירה והשפעותיו ו/או נימוקים הלכתיים אפשריים / ערכים שהתלמיד מאמין בהם.

מסע הרבנים:

הצג את המתח ששרר בין קבוצות שונות ביישוב היהודי בא"י בתחילת המאה ה-20

- ההוויה החילונית שהייתה מקובלת ביישוב החדש הגדילה את הריחוק בין אנשי היישוב ישן לאנשי היישוב החדש / מנהיגי היישוב הישן הסתייגו מן החילון שרווח ביישוב החדש / הגעת צעירים סוציאליסטיים בעלייה השנייה הגבירה את הריחוק שכבר התקיים בין אנשי היישוב הישן לאנשי היישוב החדש / בין אנשי העלייה השנייה החילונים לבין האיכרים הדתיים בני העלייה הראשונה.

הסבר כיצד ניסה הרב קוק למתן את המתח ששרר ביישוב באמצעות מסע הרבנים למושבות

- הרב קוק רתם למסע את רבני היישוב הישן / את הרב זוננפלד שהיה מגדולי המתנגדים לציונות, כדי שיכירו את היישוב החדש.
- עצם המפגש בין הצדדים היה גורם מממן / ההיכרות בין החלוצים לרבנים.
- הרב קוק שאף לשפר את שמירת מצוות במושבות, וחיפש פתרונות הלכתיים לסוגיות חקלאיות.
- מטרת המסע הייתה כפולה: מצד אחד לחזק את שמירת המצוות במושבות ובקבוצות, ומצד אחר להפחית את העוינות בין אנשי היישוב הישן ואנשי היישוב החדש על ידי מפגש ישיר.

לדעתך, האם היה המסע מוצלח? נמק את תשובתך

אפשר לקבל כל תשובה מנומקת הגיונית של תלמיד, ובה התייחסות למסע הרבנים והשפעותיו ו/או לערכים שהוא מאמין בהם.

(על פי המונח "יישוב חדש" ועמ' 76–78, 82–85 בספר "השיבה לציון")

שימו לב:

- תלמידים ידעו לתאר את פולמוס השמיטה אולם לא תמיד ידעו לפצח את השאלה ולא כתבו על שיתוף הפעולה בשמיטה בין קבוצות שונות אלא תארו את פולמוס השמיטה.
- תלמידים רבים כתבו על שיתוף פעולה באופן כללי בלי לתת דוגמא ספציפית.

- תלמידים התבקשו להציג את הפולמוס ולא תמיד הציגו את 2 צדדי הפולמוס.
- בהצגת הנימוק התלמיד התבקש להציג את עמדתו ביחס לתקופה. תלמידים רבים חיברו לימינו ולא התייחסו נכון לפיצוח השאלה.
- במסע הרבנים תלמידים רבים תיארו את המסע בלי להתייחס לשאלה.

5. יחסי ערבים ויהודים במהלך שנות השלושים

הסבר מדוע פרצו מאורעות תרצ"ו-תרצ"ט (1936-1939) דווקא במהלך שנות השלושים של המאה ה-20. בתשובתך התבסס על התפתחות אחת בארץ-ישראל ועל התפתחות אחרת בזירה הבין-לאומית (סך הכול – שני הסברים) . ביישוב היהודי רווחו גם הסכמה וגם חילוקי דעות בנוגע לאופן ההתמודדות עם הטרור הערבי בתקופת המאורעות. הצג על מה הייתה הסכמה בין אנשי ההגנה לבין אנשי האצ"ל בנוגע לטרור הערבי. הצג את המחלוקת ביניהם.

הסבר מדוע פרצו מאורעות תרצ"ו-תרצ"ט דווקא במהלך שנות השלושים של המאה העשרים

הסבר על פי התפתחויות בארץ ישראל

- כיוון שהנציב הבריטי שהתמנה (ווקופ) היה אוהד הרעיון הציוני יותר מכל הנציבים לפניו.
- כי הערבים ראו כיצד רעיון המדינה היהודית מתחיל להתממש / יהודים רבים עלו לארץ בתקופה זו / היישוב היהודי זכה לפריחה ושגשוג.
- כיוון שההצעה להקים מועצה מחוקקת בארץ ישראל שהרכבה ייקבע על פי הרכב האוכלוסייה נדחתה בלחץ התנועה הציונית, והדבר היה למורת רוחם של הערבים / על רקע דחיית ההצעה להקים מועצה מחוקקת בארץ ישראל בהתאם להרכב האוכלוסייה, התחזקה אצל הערבים התובנה/ההכרה שיוכלו להשיג את מבוקשם רק בדרכים אלימות.
- התחזקות התנועה הלאומית הערבית בראשות המופתי.

הסבר על פי התפתחויות בזירה הבין-לאומית

- כיוון שבתקופה זו הצליחו חלק ממדינות ערב לקבל עצמאות, והדבר חיזק את תקוותם של ערביי הארץ לקבל מדינה עצמאית משלהם בארץ ישראל (פלסטיין).
 - כיוון שבשנים אלה עלה בגרמניה השלטון הנאצי / משטרים טוטליטריים, שנתפסו כתקיפים (לעומת השלטון הבריטי), והערבים האמינו שיוכלו להתגבר על בריטניה אם יחברו אל גרמניה / כיוון שהערבים קיוו שהבריטים ינסו לפייס את הערבים כדי שישארו בצד הבריטי, בדיעה שהיהודים לא יוכלו לשתף פעולה עם גרמניה הנאצית.
- (השיבה לציון, עמ' 207)

הצג על מה הייתה הסכמה בין אנשי ההגנה לבין אנשי האצ"ל בנוגע לטרור הערבי

יש לפעול בתקיפות כלפי כנופיות שנמצאות בדרכן לפגוע ביישוב כבר בבסיסה / החשיבות של התקפה יזומה / מדיניות "היציאה מן הגדר".

הצג את המחלוקת ביניהם

מצד אחד אנשי האצ"ל טענו כי יש להגיב בטרור כלפי אוכלוסייה שאינה מעורבת בתקיפה.
מצד שני אנשי ההגנה טענו כי יש להבליג ולפגוע רק בתוקפים / האצ"ל תמך בתגובה ואילו ההגנה תמכה בהבלגה.
(השיבה לציון, עמ' 214–215, 220)

שימו לב:

- ציר זמן- תלמידים התבלבלו עם המאבק הרצוף והצמוד.
- תלמידים ידעו להציג את המחלוקת אך התקשו להציג את ההסכמות של הארגונים.
- היו מעט תלמידים שהתבלבלו בין הגורמים המקומיים לגורמים הבינלאומיים.
- חשוב ללמד את התפתחות המחלוקת בתקופות השונות כיחידה מאורגנת.

פרק שני

6. תנאי החיים בגטאות

הסבר כיצד הקמת הגטאות לאחר כיבוש פולין (בספטמבר 1939) סייעה לנאצים להסוות את כוונותיהם.
הצג מטרה נוספת של הגרמנים בהקמת הגטאות, מלבד הסוואת כוונותיהם.
הסבר כיצד התמודדו הנשים או הילדים עם אחד מתנאי החיים ששררו בגטאות.

הסבר כיצד הקמת הגטאות לאחר כיבוש פולין סייעה לנאצים להסוות את כוונותיהם

- בידוד היהודים מן החברה / הרחקת היהודים מן החברה / השמת היהודים מאחורי חומה, אפשרה לנאצים להסתיר את מעשיהם מעין החברה.
- העובדה שהגטאות נוחלו על ידי היודנראט / על ידי היהודים, אפשרה לנאצים לטעת ביהודים את האשליה שהיהודים אחראים על גורלם / שהם חיים באוטונומיה משלהם.

הצג מטרה נוספת של הגרמנים בהקמת הגטאות

- פיקוח על היהודים.
 - הגברת השליטה על היהודים / ריכוז היהודים במקום אחד.
 - הכנת הקרקע לקראת השלבים הבאים במלחמה נגד היהודים.
 - ניצול כלכלי של היהודים.
 - אמצעי הכחדה עקיף של היהודים.
 - שבירת רוחם של היהודים.
 - בידוד היהודים מן החברה / הסתרת מעשיהם מן החברה.
 - נטיעת האשליה שהיהודים מנהלים את ענייניהם.
- הערה למעריך: תלמיד שענה על המטלה השנייה (מטרה נוספת) יקבל ניקוד, רק אם לא ענה את אותה תשובה במטלה הראשונה.

(חורבן וגבורה, עמ' 99–100)

הסבר כיצד התמודדו הנשים או הילדים עם אחד מתנאי החיים ששררו בגטאות

- במקרים של היעלמות / מות הבעל, פעמים רבות נאלצו נשים להנהיג את המשפחה לבד.
 - בשל הרעב בגטו לעיתים קרובות נאלצו הנשים לעבוד שעות ארוכות.
 - בשל הרעב הכבד בגטו נדרשו הנשים לנחם את ילדיהן ללא דרך לעזור להם מבחינה מעשית.
 - בשל הרעב בגטו לעיתים קרובות נאלצו הילדים להבריח מזון לתוך הגטו / לקבץ נדבות.
- (חורבן וגבורה, עמ' 101–102)

שימו לב:

- היו תלמידים שהתקשו לקשר בין מטרת הקמת הגטאות להסוואה.
- היו תלמידים שהתקשו לתאר את פעילות הילדים/הנשים על רקע התקופה ורק הציגו פעולות של ילדים/נשים.

7. חסידי אומות העולם

הצג שתי דרכי פעולה שנקטו חסידי אומות העולם כדי להציל יהודים בתקופת השואה.
הצג שני קשיים שאיתם התמודדו רבים מחסידי אומות העולם עקב פועלם במהלך השואה או לאחריה.
מספר חסידי אומות העולם הגבוה ביותר היה דווקא בפולין. הסבר מדוע עובדה זו מפתיעה.

הצג שתי דרכי פעולה שנקטו חסידי אומות העולם כדי להציל יהודים בתקופת השואה

- מתן מסתור בבית או בחצר
- סיוע בהשגת תעודות מזויפות
- הברחה למדינה בטוחה
- אספקת מזון ליהודים שהתחבאו / שעבדו באזורי כיבוש / שחיו בגטאות
- העסקת יהודים בבתי חרושת
- הגנה על יהודים בגופם
- סיוע למחתרת היהודית בגטו
- סיפוק תרופות לתושבי הגטו
- הוצאת ילדים מהגטו והסתרתם בבתים של נוצרים
- הסתרה במנזרים ובכנסיות
- העברה בסירות ובאוניות למדינה ניטרלית / בטוחה
- מתן ערבות לשלומם של יהודים שנשלחו למחנות ריכוז
- העברת יהודים ממקום מסתור אחד לשני וסיוע לקיומם
- משלוח חבילות למחנות ריכוז והשמדה
- הורדת יהודים מרכבות שילוח למזרח בעזרת מסמכים מזויפים

הצג שני קשיים שאיתם התמודדו חסידי אומות העולם עקב פועלם במהלך השואה או לאחריה

- (בחלק מן הארצות הכבושות) היה דין מוות למציל ולמשפחתו.
- בתקופת המלחמה שרר מצב כלכלי קשה והמצילים סיפקו מזון גם ליהודים שהצילו.

- העסקת יהודים בבתי חרושת הייתה לעתים לא כדאית מבחינה כלכלית.
 - הלשנות על מצילי יהודים היו נפוצות.
 - חלק מן החברה המקומית הייתה ספוגה באנטישמיות עמוקה.
 - חלק מן התושבים המקומיים רצו לרשת את רכוש היהודים והתנגדו להצלחתם.
 - בעלי עמדות ומשרות ממשלתיות היו עלולים להיות מפוטרם מעבודתם / לעתים פוטר ממשרתם לאחר המלחמה בשל אי הסכמה של מדינתם וסיכון יחסיה עם גרמניה.
 - עוינות ציבורית של תושבים אחרי המלחמה אילצה חסידי אומות עולם להגר מארצם.
 - הסבר מדוע העובדה שדווקא בפולין מספר חסידי אומות העולם היה הגבוה ביותר, מפתיעה
 - כי עונשו של מי שהציל יהודים בפולין היה מוות.
 - כי שטחי מערב פולין (הגנרל גוברנמן) סופחו לרייך הגרמני / היה תחת שלטה ישירה של הגרמנים.
 - כי הגרמנים לא חששו בפולין מדעת קהל מערבית.
 - כי פולין הייתה ספוגה באנטישמיות.
 - כי הפולנים היו קרובים לריכוזי הרצח / עדים לזוועות הנאצים, מה שהיה עשוי לשמש גורם הרתעה.
- (חורבן וגבורה, עמ' 95, 135)

שימו לב:

- תלמידים התקשו להסביר את הסיבה להפתעה ממספר חסידי העולם בפולין.
- תלמידים לא ידעו לחבר בין המצב בפולין לתופעת חסידי אומות העולם.

8. סוף המנדט הבריטי

- על פי היסטוריונים, להלן כמה מן הגורמים שהובילו לעזיבת הבריטים את הארץ ולהעברת שאלת המנדט על ארץ-ישראל:
- מאבק המחתרות נגד השלטון הבריטי בארץ.
 - ההעפלה לארץ לאחר מלחמת העולם השנייה.
 - שינויים בזירה הבין-לאומית לאחר מלחמת העולם השנייה.
 - בחר באחד מן הגורמים. ציין את הגורם שבחרת.
- הסבר מדוע הגורם שצינת תרם להעברת שאלת ארץ-ישראל לאו"ם בשנת 1947. בתשובתך התבסס על שתי עובדות היסטוריות.
- הצג את ההחלטה שהתקבלה באו"ם בכ"ט בנובמבר 1947.
- הסבר מדוע רבים הופתעו מתמיכתה של ברית המועצות בהחלטה זו.

ציון גורם	הסבר מדוע הגורם שציינת תרם להעברת שאלת ארץ-ישראל לאו"ם התבסס על שתי עובדות
מאבק המחתרות נגד השלטון הבריטי בארץ	המחתרות הצליחו לפגוע באופן משמעותי בתשתיות של הבריטים / ליל הגשרים / ליל הרכבות / מתקני תצפית / מחנה מעצר / פיצוץ מלון המלך דוד. הפורשים המשיכו לנהל מאבק רצוף ולפגוע פיזית בבריטים. הנהגת היישוב המשיכה במאבק צמוד שפגע בבריטים / חיזוק ההתיישבות / פיצוץ מוסדות שלטון בריטי / התנקשות בחיילים בריטים / חטיפת חיים בריטים / העלאת מעפילים. התעוררה ביקורת רבה בציבור הבריטי בגלל הפגיעה בחיילים / בגלל העלויות הכלכליות הגבוהות.
ההעפלה לארץ-ישראל לאחר מלחמת העולם השנייה	דעת הקהל הבין-לאומית התנגדה לפעולות הבריטים נגד המעפילים / גירוש לקפריסין / פגיעה באוניות בלב ים / תצפיות מן החוף / מעצרים / אקסודוס / אונית לה ספציה. העקורים במחנות באירופה סבלו מצפיפות ותנאים קשים, מצב זה הוביל ללחץ מצד ארצות הברית.
שינויים בזירה הבין-לאומית לאחר מלחמת העולם השנייה	בריטניה הייתה מותשת אחרי מלחמת העולם השנייה וחווה קשיים כלכליים התעוררה ביקורת רבה בציבור הבריטי, וכך גבר לחץ על הממשל להשקיע בשיקום המדינה ולא במנדט בארץ-ישראל התעוררה ביקורת רבה על הפגיעה בחיילים בריטים בארץ-ישראל ארצות הברית הייתה מעוניינת בפתרון המצב של העקורים וכן בהרגעת הרוחות במזרח התיכון המתח הבין גושי היה בשיאו, ברית המועצות שאפה להיות מעורבת במזרח התיכון ומצב זה דרבן את כל הצדדים (ובמקרה זה את ארצות הברית) לפתור את הסכסוך בארץ-ישראל

הערה למעריך: אם יש לוכסנים, כל מה שביניהם ייחשב לעובדה שעומדת בפני עצמה.

הצג את ההחלטה שהתקבלה באו"ם בכ"ט בנובמבר 1947

ארץ-ישראל תחולק לשתי מדינות – יהודית וערבית. בנוסף לכך: המנדט הבריטי על ארץ ישראל יסתיים / ירושלים תישאר בין-לאומית.

הסבר מדוע רבים הופתעו מהצבעת ברית המועצות

- מכיוון שברית המועצות הייתה יריבה של ארה"ב שתמכה בהצעה
- כי נדיר ששתי המעצמות הגדולות תומכות באותה הצעה.
- מכיוון שברית המועצות רדפה את היהודים ואת הפעילות הציונית בשטחה.
(“השיבה לציון”, עמ' 259–276)

שימו לב:

- תלמידים רבים הוכיחו את הגורם עם עובדה היסטורית אחת ולא 2 עובדות כפי שנדרש בשאלה.
- היו תלמידים שצינו שהחלטת האום היא הקמת מדינה ליהודים. חשוב ללמד את ההחלטה בהקשר הרחב שלה ולא רק מול היהודים.
- תלמידים רבים כתבו למה ברית המועצות הצביעה בעד ולא מדוע צעד זה מפתיע. חשוב ללמד לתלמידים לפצח תשובה.

9. תוצאות מלחמת העצמאות

עם סיומה של מלחמת העצמאות נחתמו הסכמי שביתת נשק בין מדינת ישראל למדינות ערב. הסבר מדוע מדינות ערב היו מעוניינות לחתום על הסכם עם מדינת ישראל. בחר באחת ממדינות ערב האלה: מצרים, ירדן, סוריה. ציין את שם המדינה שבחרת. הצג שני פרטים מתוך הסכם שביתת הנשק שעליו חתמה המדינה שצינת. סיום מלחמת העצמאות השפיע על מצבם של יהודי ארצות ערב הן לחיוב הן לשלילה. הסבר קביעה זו (סך הכול – שני הסברים)

הסבר מדוע מדינות ערב היו מעוניינות לחתום על הסכם עם מדינת ישראל–

- כיוון שהופעל לחץ בינלאומי מצד ארה"ב / האו"ם.
- כיוון שמדינות ערב חששו מפני התפשטות ישראלית נוספת לתוך שטחיהן.
- כיוון שמדינות ערב היו מותשות מן הקרבות ורצו לסיים את הלחימה.
- הערה למעריך: במקום המילים “מדינות ערב”, התלמיד יכול לרשום שם של כל אחת מהמדינות שנחתם איתן הסכם שביתת הנשק.
(השיבה לציון, עמ' 309–311)

ציין שם מדינה, והצג שני פרטים מתוך הסכם שביתת הנשק שעליו חתמה אותה מדינה

מצרים:

- שליטה מצרית ברצועת עזה
- שליטה ישראלית בכל הנגב

ירדן:

- כל אזור יהודה ושומרון בשליטת ירדן
- ירושלים מחולקת בין ירדן לישראל
- ישראל התחייבה לסגת בדרום הר חברון
- בתמורה לנסיגה מדרום הר חברון ישראל קיבלה את שטח "המשולש הקטן" / אזור למרגלות הר חברון.
- בתמורה לנסיגה מדרום הר חברון ישראל קיבלה את אזור ואדי ערה (נחל עירון)

סוריה:

- סוריה התחייבה לסגת אל הגבול הבין-לאומי אך חלק מהאזורים שתפסה יוכרזו אזורים מפורזים.
- סוריה נסוגה מזרחה מן הירדן.
- לסוריה הובטחו זכויות מיוחדות הנוגעות לשימוש במים לאורך הגבול עם ישראל.

הסבר השפעת סיום המלחמה על מצבם של יהודי ארצות ערב לחיוב

- עם סיום המלחמה התפתחה מדינת ישראל לקלוט את היהודים ממדינות ערב, וכשגורשו היהודים משם (גם מעירק הורשו היהודים ב-1951 לעזוב ללא רכושם) הייתה ליהודים מדינה שאלה יכלו להימלט.
- כשהסתיימה המלחמה, מדינת ישראל הייתה מסוגלת להשקיע כסף בקליטת העלייה ההמונית ממדינות ערב / להשקיע משאבי זמן ומאמץ בקליטת העלייה ההמונית ממדינות ערב וביישובה.

הסבר השפעת סיום מלחמת העצמאות על מצבם של יהודי ארצות ערב לשלילה

הסבר השפעת סיום המלחמה על מצבם של יהודי ארצות ערב לשלילה

- כשהחלו צבאות ערב לנחול מפלה, החריף לרעה היחס אל היהודים מצד שכניהם הערבים / אירועי רצח בלוב ומרוקו / בזיזת חנויות בלוב ומרוקו / השלכת רימונים על בתי כנסת בדמשק / מהומות בעירק / איסור על יהודים לעזוב את עירק / הגבלות חמורות בסוריה. (השיבה לציון עמ' 310, 312)

שימו לב:

- היו תלמידים שהתקשו לתת הסבר להשפעה לחיוב ולשלילה של סיום המלחמה על יהודי ארצות ערב.

10. עליית יהודי אתיופיה

בערכת פר"ח צפית בסרטונים על אודות כמה פעילים מיהדות אתיופיה.
בחר באחד מן הפעילים האלה: יונה בוגאלה, פנינה תמנרשטה, משה סולומון. ציין את שמו של הפעיל שבחרת. על פי אחד הסרטונים שבהם צפית, הצג קושי אחד שעיימו התמודד הפעיל שבחרת, במהלך העלייה לארץ או לאחר הגעתו לארץ-ישראל. הצג את פועלו בקרב העדה האתיופית או בקרב החברה הישראלית הכללית. ציין עם איזה ערך הנלמד מפועלו אתה מזדהה. נמק את תשובתך.

ציין שם הפעיל

על פי אחד הסרטונים שבהם צפית, הצג קושי אחד שעיימו התמודדה הדמות שבחרת, במהלך העלייה לארץ אן לאחר העלייה לארץ.

יונה בוגאלה

- סיכון בהוראת יהדות באתיופיה
- נדודים בישראל ובמדינות אירופה כדי ללמוד הוראה וחינוך וחזרה לאתיופיה כדי ללמד שם את היהודים
- סיכון בשמירת הדת באתיופיה / רדיפות דתיות
- פיזור היהודים באתיופיה גרם להתבוללותם
- הצטמצמות היהודים באתיופיה עקב רדיפות והתבוללות
- יחס מפלה ליהודי אתיופיה בארץ
- חילון במדינת ישראל
- הרחקה מן החברה ומן העם היהודי בשל צבע עור שונה / בשל שפה שונה

פנינה תמנרשטה

- מסע מפרך מאתיופיה לסודן
- שהייה (בתנאים קשים) במחנות הפליטים
- לא כל המשפחות הגיעו לארץ בשלמותן / ניתוק חלקי משפחה שנשארו באתיופיה
- פרידה מן האם שלא הגיעה לארץ וחיים בארץ במשך שלוש שנים בלעדית
- חריגות חברתיות של הקהילה האתיופית יחסית לקהילות המקומיות / שוני בשפה / שוני בצבע העור הקשה על הקליטה בחברה הישראלית
- אי קבלת עולים בעלי תרבות שונה בחברה הישראלית.

משה סולומון

- חריגות חברתיות של הקהילה האתיופית יחסית לחברה הישראלית
- שוני בשפה / שוני בצבע העור הקשה על הקליטה בחברה הישראלית
- יחס מפלה לקהילה האתיופית
- מעבר מחברה כפרית (רועה צאן) לחברה מודרנית שבה מציאות מאתגרת

הצג את פועלו בקרב העדה האתיופית או בקרב החברה הישראלית

יונה בוגאלה

- מורה ומחנך בקהילה באתיופיה / לימד בבית הספר היהודי הראשון באדיס אבבה / לימד יהדות ועברית באתיופיה / לימד לימודים כלליים באתיופיה / חזר לאתיופיה כדי ללמד יהודים לאחר שלמד בישראל ובמדינות אירופה.
- הכין את הקהילה לקראת עלייה לארץ.

פנינה תמנו'שטה

- חברת כנסת המייצגת את העדה האתיופית ודואגת לה / חברת כנסת המשמשת דוגמה להשתלבות בחברה הישראלית.
- יוזמת תיקונים חברתיים לטובת קהילת העולים.
- יוזמת פעולות סיוע חברתיות לטובת קהילת העולים.
- יוזמת תיקונים של הכנסת והממשלה למען יהודי אתיופיה / למען קבוצות חלשות בחברה הישראלית.

משה סולומון

- פעיל חברתי בקרב העדה האתיופית והחברה הישראלית
- רב ומנהיג קהילה אתיופית בעיר הפיתוח קריית גת
- הקים פרויקטים לעידוד הלמידה ולצמיחת מנהיגות בקרב העדה האתיופית בארץ
- הקים ארגוני התנדבות של צעירים אתיופיים למען החברה הישראלית
- שימש בתפקידי ניהול בבני עקיבא / בחברה להגנת הטבע
- חבר בוועדה לשוויון הזדמנויות במשרד הכלכלה
- חבר הנהלת המועצות הקהילתיות המשימתיות
- סייע בהקמת 16 קהילתיות משימתיות בשיתוף חברי העדה האתיופית
- הקים גרעינים קהילתיים
- שימש בתפקידי פיקוד בצה"ל

ציין עם איזה ערך הנלמד מפעלה של הדמות בה בחרת, אתה מזדהה

יונה בוגאלה

- מסירות נפש למען חינוך יהודי
- מסירות נפש למען ארץ-ישראל
- מסירות נפש למען קיום מצוות הדת היהודית / שמירת מצוות בחברה חילונית
- מנהיגות בגולה
- קבלת השונה
- העברת המסורת היהודית לדור הבא
- גאווה עדתית

פנינה תמנרשטה

- מסירות נפש למען ארץ־ישראל / למען עלייה לארץ
- ערבות הדדית / אחדות של כל קבוצות העם היהודי
- קבלת השונה
- רב תרבותיות
- סיוע לאנשים החלשים בחברה
- טיפוח מנהיגות קהילתית
- הכלה של קבוצות מגוונות בעלות תרבות שונה
- ביטוי תרבותי עצמאי של קבוצות בחברה

משה סולומון

- מסירות נפש למען ארץ־ישראל
- ערבות הדדית
- מנהיגות תורנית
- קבלת השונה
- רב תרבותיות
- חיבור לעם מתוך תרומה לחברה
- טיפוח מנהיגות קהילתית

הערה: יתקבלו גם תשובות ובהן ערכים אחרים.

(דפי פר"ח על יהדות אתיופיה, הסרטונים על האישים)

יתקבל כל נימוק ובלבד שיהיה הגיוני / שיהיה קשור להזדהותו של התלמיד.

11. אנטישמיות

על פי מה שלמדתי, הסבר מדוע דווקא לאחר מתן האמנציפציה במערב אירופה התפתחה שם האנטישמיות המודרנית.

על פי קטע I, הצג מהי המסקנה שאפשר להסיק מקריאה ראשונית בכתבי הרצל.

על פי קטע I, הסבר מדוע לדעת כותב המאמר מסקנה זו מוטעית.

על פי מה שלמדתי, הסבר מדוע דווקא לאחר מתן האמנציפציה התפתחה האנטישמיות המודרנית

- ההשתלבות המוצלחת של היהודים בתחומים השונים הובילה לקנאה עזה בהם
- בשל ההשתלבותם היהודים נחשבו מוצלחים מדי / אינטלקטואלים מדי / עשירים מדי
- בשל ההשתלבות, היהודי נתפס מאיים / מסוכן / מנצל כלכלית את החברה / חותר להשתלט על העולם

(חורבן וגבורה, עמ' 14–15)

- על פי קטע I, הצג מהי המסקנה שאפשר להסיק מקריאה ראשונית בכתבי הרצל
- כל הנושא של זהות או תרבות יהודית לא עניינה את הרצל או לכל היותר הייתה משנית למטרתו העיקרית
 - המטרה העיקרית של הרצל היא מציאת פתרון למצוקת היהודים.
- על פי הקטע, הסבר מדוע לדעת כותב המאמר מסקנה זו היא מוטעית
- כי קריאה מדוקדקת יותר בכתביו של הרצל מגלה כי הוא לא היה אדיש כלל כלפי המסורת היהודית.
 - כי הרצל חזר והדגיש את מקומה המרכזי של היהדות בזהות הלאומית של העם היהודי.

שימו לב:

- התמצאות במפה- התלמידים נשאלו על מערב אירופה ויש תלמידים שענו על מדינות מאזורים אחרים. חשוב ללמד עם מפה.

12. תפיסתו המדינית והתרבותית של הרצל

- כותב המאמר מכנה את הרצל "מהפכן בראייתו המדינית".
- על פי מה שלמדת, הצג את המהפכה שהרצל רצה לחולל.
- ציין שתי פעולות שנקט הרצל כדי לקדם מהפכה זו.
- על פי קטע II, הסבר כיצד ראה הרצל בעיני רוחו את צביונה התרבותי של המדינה היהודית העתידית.
- על פי מה שלמדת, הצג את המהפכה שהרצל רצה לחולל בעם היהודי
- הרצל שאף להחזיר את עם ישראל לארץ-ישראל.
 - הרצל שאף להחזיר את עם ישראל לארץ ישראל בדרך של הציונות המדינית
 - הרצל שאף להשיג צ'רטר/זיכיון להתיישבות בארץ-ישראל.
 - הרצל טען שרק פתרון מדיני גלוי ומוסכם על המדינות / מדינה לעם היהודי בטריטוריה כלשהי, יפתור את האנטישמיות.
 - הרצל סבר כי יש לנקוט אמצעים מדיניים דיפלומטיים לפתרון הבעיה.
- (הר ברכה, עמ' 272 ; מט"ח, עמ' 331)

ציין שתי פעולות שנקט הרצל על מנת לקדם מהפכה זו

- מפגש עם ראשי מדינות לצורך השגת צ'רטר
 - פעילות גלויה כדי להשיג אישור להקמת מדינה
 - כינוס הקונגרס הציוני / הצעת תוכנית באזל
 - הקמת ארגונים ציוניים למימוש מטרת הציונות
 - פרסום הספר "מדינת היהודים" / "אלטנוילנד"
 - פנייה לתמיכה מצד יהודים עשירים
 - הוצאת עיתון
 - הקמת אוצר התיישבות היהודים
- (הר ברכה, עמ' 270-272 ; מט"ח, עמ' 331-338)

על פי הקטע, הסבר כיצד ראה הרצל בעיני רוחו את צביונה התרבותי של המדינה היהודית העתידית

- הרצל ביקש לשמור על הקיים, להוסיף ולשמר את התרבות היהודית של ימיו, בלי להתעלם מן ההתפתחויות שעברו עליה בשנות הגלות ומן ההשפעות המגוונות שספגה מן הסביבה.
- בעיני רוחו של הרצל היהודים עצמם, בשבעים לשונותיהם ובתרבויות המגוונות שיביאו עימם, יבנו בארץ החדשה את המדינה היהודית כפסיפס מרהיב.
- ערבוב של תרבויות מגוונות בתוך מסגרת חיים יהודית ריבונית, יאפשר את התפתחותה של תרבות יהודית בכל התחומים.

13. בן גוריון ביקש ליצור "אומה חדשה" יש מאין, באמצעות מדיניות כור ההיתוך. על פי מה שלמדת, ציין שלושה מאפיינים רצויים של בני "האומה החדשה" (דמות הצבר).
על פי קטע II, ציין שתי דרכים שנקט בן גוריון כדי לממש את מדיניות כור ההיתוך.
אילו היית חי בשנות הקמת המדינה, עם איזו עמדה היית מזדהה יותר בנוגע לאופן שבו קלטו את העלייה ההמונית – עם עמדתו של הרצל או עם עמדתו של בן גוריון? נמק את תשובתך.

ציין מאפיינים רצויים של בני "האומה החדשה"

- חלוץ
- צעיר
- עובד אדמה
- לוחם
- מוותר על צרכיו האישיים
- חילוני
- מחוספס
- (השיבה לציון, עמ' 348)

על פי הקטע, ציין דרכים בהם השתמש בן גוריון על מנת לממש את מדיניות כור ההיתוך

- מערכת החינוך
- צבא הגנה לישראל
- טקסים
- סמלים
- אנדרטות
- מצעדים צבאיים
- להקות צבאיות
- דפוסי תרבות וחג חדשים
- לימוד מקרא

אילו היית חי בשנות הקמת המדינה – האם היית מזדהה עם עמדתו של הרצל או עמדתו של דוד בן גוריון בנוגע לקליטת העלייה ההמונית
כל תשובה מנומקת ומעוגנת תתקבל.

14. פרוץ מלחמת העולם השנייה

א. על פי מה שלמדת, הצג את שני החלקים של הסכם ריבנטרופ–מולוטוב בין גרמניה ובין ברית המועצות, שהוביל לכיבושה של פולין על ידי גרמניה.
הצג סיבה נוספת, מלבד הסכם ריבנטרופ–מולוטוב, להצלחתם של הנאצים לכבוש את פולין במהירות וביעילות בתוך פחות מחודש.
ב. בנספח לשאלה זו מוצגת קריקטורה שפורסמה בעיתונות הבריטית כחודש וחצי לאחר פרוץ מלחמת העולם השנייה. בקריקטורה, היוצר לועג לשיתוף הפעולה שנוצר לכאורה בין גרמניה לברית המועצות.

ציין שני רכיבים מן הקריקטורה המשקפים את שיתוף הפעולה בין שתי המדינות.
ציין שני רכיבים שמהם אפשר ללמוד על הלעג שיוצר הקריקטורה מביע כלפי שיתוף פעולה זה.
על פי מה שלמדת, הסבר מדוע היה אפשר להניח ששיתוף פעולה זה לא יחזיק מעמד.

א. הצג את שני החלקים של הסכם ריבנטרופ–מולוטוב

- הסכם אי לוחמה ל-10 שנים בין גרמניה לברית המועצות.
- (נספח סודי) חלוקת פולין בין גרמניה לרוסיה.

(חורבן וגבורה, עמ' 73)

הצג סיבה נוספת להצלחתם של הנאצים לכבוש את פולין תוך פחות מחודש

- מלחמת בזק שבעזרתה הצליחו הנאצים להיכנס לעומק פולין בתוך כמה ימים.
- ארגון מוצלח של כוחות הצבא ששפעו ביוזמה / בביטחון עצום.
- הפעלת מאמץ צבאי מרוכז.
- יכולת ההפתעה של הצבא הגרמני.
- אי התחשבות בגורל האזרחים באזורי הקרבות.
- חולשת הצבא הפולני.
- הססנותן של בריטניה וצרפת שהותירו את פולין לבדה.

(חורבן וגבורה, עמ' 74)

ב. ציין שני רכיבים מן הקריקטורה המשקפים את שיתוף הפעולה בין שתי המדינות

- הליכה משותפת
- הפנים זה מול זה
- חיבוק בין היטלר לסטלין
- החזקת האקדח באותו זווית

- הפרחים פורחים מצדי הדרך
- באופק יש תעשייה ופיתוח
- היטלר וסטלין הולכים לאותו כיוון

ציין שני רכיבים שמהם אפשר ללמוד על הלעג של יוצר הקריקטורה

- רגליים קשורות (ההסכם כובל את שתי המדינות להבטחות שהן לא יעמדו בהן).
- דריכה על הגבול המזרחי (שתי המדינות רמסו את הגבול המזרחי, פלשו למדינה שלישית ומחקו אותה).
- אקדחים מאחורי הגב / מופנים זה כלפי זה (שתי המדינות הן אויבות אידאולוגיות / שיתוף הפעולה ביניהן הוא שיתוף פעולה זמני ולא אמיתי).
- הכיתוב – 'מישהו מוליך מישהו לטיול' שמשמעותו : מישהו מוליך שולל.

על פי מה שלמדת הסבר מדוע היה אפשר להניח ששיתוף פעולה זה לא יחזיק מעמד

- הנאציזם ראה בקומוניזם אויב אידיאולוגי.
 - עקרון מרחב המחיה של הנאצים, לפיו יש לפלוש אל עבר המזרח.
 - האידיאולוגיה הנאצית ולפיה הסלאבים נחשבים עבדים.
 - כי היטלר היה ידוע כמפר הסכמים סדרתי.
- (חורבן וגבורה, עמ' 16, 79; הר ברכה, עמ' 152–153; מט"ח, עמ' 173–174)

שימו לב:

- תלמידים התקשו להסביר מדוע ההסכם לא יחזיק מעמד.

15. יחסי יהודים ובריטים ביישוב היהודי במחצית השנייה של שנות השלושים של המאה ה-20

- א. בשנת 1937 הציעו הבריטים את תוכנית החלוקה של ועדת פיל. הצג את תוכנית החלוקה של ועדת פיל, והסבר במה היא ביטאה שינוי במדיניות בריטניה לעומת מדיניותה כפי שהשתקפה בכתב המנדט.
- הסבר שתי עמדות מנוגדות שהיו ביישוב היהודי בנוגע לתוכנית החלוקה של ועדת פיל.
- ב. בנספח לשאלה 15 מוצגות שתי מפות של חלוקת ארץ-ישראל : מפה אחת של תוכנית החלוקה של ועדת פיל (1937), ומפה אחרת, שהציעו נציגים בריטים ב־1938 לאחר שקבעו כי אי אפשר ליישם את מסקנות ועדת פיל. על פי המפות,
- הצג את השינוי המדיני ביחסו של השלטון הבריטי ב־1938 כלפי היישוב היהודי.
- על פי מה שלמדת, הסבר מדוע במחצית השנייה של שנות השלושים חל שיפור ביחס של השלטון הבריטי כלפי היישוב היהודי בתחום הצבאי.
- הצג דוגמה אחת שממחישה שיפור זה.

א.

הצג את תוכנית החלוקה של ועדת פיל

חלוקת ארץ-ישראל לשתי מדינות – יהודית וערבית.

הסבר במה תכנית החלוקה של ועדת פיל ביטאה שינוי במדיניות בריטניה לעומת כתב המנדט

תוכנית החלוקה	כתב המנדט
חלוקת א"י לשתי מדינות / גם הערבים הם קבוצה לאומית	את מדינה יהודית בלבד.
הערבים נחשבים לקבוצה לאומית / בעלי זכות למדינה	ב"ם הם עדה דתית בלבד.
היהודים מקבלים שטח קטן שלא יאפשר קליטת עלייה רבה	יטים הבטיחו סיוע לעליה יהודית.
היהודים מקבלים שטח קטן שלא יאפשר התיישבות צפופה.	בהתיישבות של יהודים.

(השיבה לציון, עמ' 112–114, 232–233)

הסבר עמדות מנוגדות בישוב בנוגע לתכנית החלוקה

תמיכה

- מדובר בהזדמנות בלתי חוזרת להקים מדינה / שעה הרת גורל / עדיף לקבל שטח קטן מאשר לא כלום.
- על רקע המצב המתוח באירופה, חשוב לדאוג שתהיה מדינה שתוכל לקלוט את היהודים.
- הקמת המדינה על השטח שהוצע הינה שלב ראשון בלבד במערכה.
- החלוקה תביא לצמצום העוינות הערבית.
- יתאפשר ליהודים לפתח צבא.

התנגדות

- המדינה שהוצעה ליהודים קטנה מדי / היהודים מקבלים רק 17% משטחה של ארץ ישראל שממערב לירדן / אין
- אפשרות לוותר על רוב חלקי ארץ-ישראל.
- השטח שהוצע אינו בר הגנה.
- בשטח שהוצע אי אפשר לקלוט את המוני הפליטים היהודים הצפויים להגיע מאירופה.
- תוכנית החלוקה מקימה חומה של זרות בין שני העמים.
- הוויתור על ירושלים.
- איסור הלכתי לוותר על שטחי א"י.
- החלוקה תקים חומה של זרות בין העמים.

(השיבה לציון, עמ' 233–235)

ב. על פי המפות, הצג את השינוי המדיני ביחסו של השלטון הבריטי ב־1938 כלפי היישוב היהודי – הקטנת שטחה של המדינה היהודית (באופן קיצוני).

הסבר מדוע במחצית השנייה של שנות השלושים חל שיפור ביחס השלטון הבריטי כלפי היישוב בתחום הצבאי
כיוון שדיכוי המרד הערבי דרש כוחות רבים / היו זקוקים לסיוע צבאי מצד היישוב היהודי.

הצג דוגמה הממחישה שיפור זה

- הכרה בארגון ההגנה.
- הקמת פלוגת נוטרים/שוטרים, בתוך המשטרה הבריטית (1937)
- הקמת פלוגות הלילה המיוחדות (בפיקודו של אורד וינגייט) (1938) / פלוגות הלילה המיוחדות פעלו בשיתוף פעולה עם חיילים בריטים וחברי ההגנה / פגיעה בכנופיות הערביות בדרכם מן הבסיסים שלהם.
- (השיבה לציון, עמ' 214–215)

שימו לב:

- תלמידים התבלבלו בין תוכנית החלוקה להצהרת בלפור.
- תלמידים לא תמיד ידעו לעשות השוואה בין תוכנית החלוקה לכתב המנדט.
- תלמידים לא ידעו לתת הסבר לשינוי מצד הבריטים.

